

Kronika

Obce: Bílence a jejích místních částí
Voděrady, Škrle

Kronikářka: Soňa Vondráková

Roky: 2017 -

Medailonek kronikářky:

Soňa Vondráková, narozena 16. 9. 1996 v Chomutově. Absolventka základní školy v Údlících, střední školy Scholy Humanitas v Litvínově a v současné době studentka České zemědělské univerzity oboru Provoz a řízení myslivosti, pracující jako vedoucí procesní asistent ve firmě Amazon. Po ukončení bakalářského studia by chtěla studovat navazující magisterské studium Lesní inženýrství.

Ve volném čase se věnuje sokolnictví, fotografování, sportu a akcím pomáhající psím útulkům. Ráda se také věnuje vaření mezinárodní kuchyně a miluje cestování, její oblíbenou destinací je především Švýcarsko.

Kronikářství se věnuje z důvodu zájmu o historii.

Počátky osídlení zdejšího území podél Chomutovky sahají až do mladší doby kamenné. O nejstarší historii Bílenců však víme jen velice málo. Ves byla zřejmě vladyckým sídlem a její majitelé se často střídali. První dochovaná písemná zmínka o obci pochází z roku 1355, tehdy byla v majetku Jindřicha z Bílenců. Je možné, že to byl právě Jindřich, kdo zde postavil tvrz, ta je však písemně doložena až roku 1510. S jistotou však můžeme tvrdit, že již za Jindřicha tu stával kostel, od roku 1370 farní.

Název obce je českého původu a byl odvozen z mužského osobního jména Bílen, tedy ves Bílenců. Za celá staletí své existence se přitom téměř neměnil – v první zmínce je ves uváděna jako Bielenz, Roku 1386 se objevuje tvar in Bielenecz, dále roku 1525 v Bielenicích, roku 1615 na Bílencích, roku 1787 Bilenz, Bielenz a Bielenicze. K roku 1854 byl úřední název již Bílence a Bielenz.

K roku 1395 je jako majitel Bílenců uváděn Bořita z Pšovlk na Voděradech a po něm pak Vilém Rous. Jeho vdova Markéta ve zdejším kostele nechala zřídit nový oltář. Ves jí však po smrti manžela nenáležela, jejími novými majiteli se stali Václav Rous z Moravěvsi a Byčen z Cítova. Jako další pán je na zdejší tvrzi uváděn Byčenův syn Jan z Cítova. Po jeho smrti ves přešla do rukou Anně z Chrámců. Jak uvádějí některé záznamy, během Anniny správy „někteří Bílenští s lidmi z okolních vesnic Židy vybíjeli a ostatní tomu nebránili, nezvoníce na poplach a nečinivše pokřiku“.

Roku 1541 Bílence získal Albrecht z Močidlan. Ten ves nechal již po dvou letech zapsat své manželce Kateřině. Její dcera Kateřina pak Bílence roku 1570 prodala Adamu Štampachovi ze Štampachu. Brzy nato však ves znovu změnila svého majitele. Stal se jím Havel Hrobčický z Hrobčic. K roku 1595 se v Bílencích poutá jedna tragická událost. Zdejší kostel patřil k faře v Přečaplech. Když se ale stal sám farním a nastoupil tu katolický farář Zachariáš Fabera, obyvatelé Přečapel jej ubili. Podnětem k celé události byl jednak fakt, že celá farnost byla v té době (až do roku 1621) protestantská, dochované materiály však uvádějí, že k tragédii přispělo také to, že farář při střelbě na holuby nešťastnou náhodou zapálil střechu.

Havlův dědic, Ladislav Hrobčický, Bílence roku 1618 prodal Asmanovi staršímu Štampachovi ze Štampachu, který ves připojil k Hořeticím. Asman se ale připojil ke stavovskému povstání, za to mu byla po porážce na Bílé hoře zabavena část majetku, jejíž součástí byly i Bílence. Podle dochovaných záznamů tehdy ke statku Bílence patřila tvrz a ves s poplužním dvorem, pivovarem a podacím kostelním, dále pak také platy od poddaných ve Všestudech a od držitelů statku „Voděhrad“. Štampachův zabavený majetek prodala roku 1623 královská komora Františkovi Clary de Riva. Již o tři roky později jej však koupil Pavel Michna z Vacínova, v držení tohoto rodu pak Bílence zůstaly až do 18. století. Od 1. poloviny 17. století se objevují první zprávy o zdejší škole. Ta zde byla zřízena možná i dřív.

V první polovině 17. století Evropu zachvátila třicetiletá válka. Ta měla pro Bílence katastrofální důsledky, protože ves ležela u hlavní cesty, kde nejvíce trpěla průchody vojsk. O utrpení, kterým zdejší lidé během války prošli, svědčí i Berní rula, sepsaná roku 1654. Podle ní bylo v Bílencích z původních 39 hospodářství 21 pustých. Dále je zde uváděn jen přibližně poloviční počet potahů a hovězího dobytka. Roku 1637 koupil Václav Michna z Vacínova panství Postoloprty a Bílence i Voděrady k němu připojil. Celý majetek pak odkázal svému synovci Zikmundu Norbertovi. Bílence byly u postoloprtského panství jen do roku 1667, kdy se jako samostatný statek oddělily a rok nato připojily ke statku Záluží. V letech 1694 – 1704 pak tvořily s vesnicemi Hořetice a Žiželice statek Bílence a Voděrady.

Po Vacínech drželi Bílence Kolovratové Krakovští. Hrabě Filip z Kolovrat zde nechal roku 1734 zcela přestavět kostel sv. Bartoloměje, který byl postaven ve druhé polovině 15. století jako kaple Hrobčických z Hrobčic. Po Kolovratech Bílence roku 1738 koupil Jindřich kníže z Auersperku, který ves i s Voděrady připojil ke svému červenohrádeckému panství. Podle Tereziánského katastru byl v Bílencích k roku 1748 panský mlýn o jednom kole a působil tu také učitel. Tereziánský katastr také mluví o deseti židovských rodinách, které tu tehdy žily. Podle záznamu bylo 6 zdejších Židů podomními obchodníky s peřím a plátnem, další 2 obchodníky s plátnem a židovským zbožím, jeden obchodoval se šňůrkami, špatnými noži a dýmkami a jeden byl kramářem.

Roku 1766 panství po otci převzal Jan Adam z Auersperku. Bílenská tvrz byla v této době uváděna jako dávno pustá, snad již od přelomu 16. a 17. století. Ve druhé polovině 17. století pak byl v obci postaven rozsáhlý hospodářský dvůr, který zabral i místo, kde tvrz stávala. V poslední čtvrtině 18. století Auersperkové v pravé části dvora postavili malý barokní zámek s klasicistními prvky, který sloužil jako sídlo správy statku. Zámecká budova je dodnes zachovaná. Ke dvoru patřila také bažantnice a červenohrádecká vrchnost sem se svými hosty jednou ročně přijížděla na hon.

Roku 1771 panství koupil za jeden milion zlatých Jan Alexandr z Rottenhanu. V této době vládlo velmi špatné počasí, které mělo za následek neúrodu a hlad. Od roku 1774 se tu proto z příkazu vrchnosti začaly pěstovat brambory, které měly pro příště vzniku hladomoru zamezit. Zdejší obyvatelstvo se díky příznivým podmínkám úrodné krajiny věnovalo po celá staletí prakticky výhradně zemědělství. Částečnou změnu přinesl až rozvoj hornictví a průmyslu. V roce 1777 panství po svém otci převzal Jindřich František, jeden z nejvýznamnějších mužů své doby, osvícený feudál. Ten na panství začal podporovat rozvoj průmyslu i zemědělství. K roku 1787 je v Bílencích uváděno celkem 47 domů. Po Jindřichově smrti majetek spravovala dcera Gabriela, provdaná za hraběte Jiřího z Buquoye. Ta byla podle záznamů velice schopná a panství spravovala stejně jako její otec úspěšně, přesto však zdejší lid za její správy postihly dvě nepříjemné události. Tou první byla povodeň v roce 1812, hned v příštím roce pak obyvatelé trpěli průchodem vojsk táhnoucích do bitvy s Napoleonem. Vše se pak ale zase uklidnilo a ves se vrátila ke svému poklidnému životu.

V roce 1818 byla snesena věž zdejšího kostela sv. Bartoloměje, umístěná uprostřed střechy. Nová věž pak byla nasazena v listopadu roku 1829. Od roku 1826 bývala v Bílencích také synagoga. Židů tu postupně přibývalo, až se jejich počet na počátku 19. století vyšplhal

téměř na 80 rodin. Ty zde měly i svůj vlastní hřbitov a školu, dvěma zdejšími ulicím se také říkalo „Židovská ulice“. Poslední Židé, kteří z obce odešli, darovali zdejší synagogu obci s podmínkou, že se obec bude starat o židovský hřbitov. Tuto podmínku Bílence plnily až do zaboru Sudet Němci. Roku 1923 byla ze synagogy zřízena mateřská školka a obydlí pro chudé. V roce 1822 byla v obci postavena nová školní budova.

Od roku 1809 byla u Bílenců zřízena cihelna, v roce 1857 však byl její provoz pro nerentabilnost zastaven. V 19. století byl na katastru Bílenců i Škrle také veden nepříliš významný uhelný provoz. Roku 1850 byly k Bílencům připojeny Voděrady. V roce 1865 se v Bílencích narodil dr. Ernest Storch, který byl v letech 1910 – 1933 starostou Chomutova. Rok 1866 byl pro obec skutečnou pohromou. Vojáci, kteří se tehdy vraceli z prusko-rakouské války, sem zavlekli cholera, na kterou pak zemřelo údajně 79 lidí. Trvalo roky, než se ves z této rány vzpamatovala. Krátce po tragédii byl v Bílencích založen nový hřbitov. V roce 1875 byla zavedena přespolní pošta z Údlíc přes Přečaply, Nezabylice, Bílence, Voděrady, Škrli až do Všehrd. O dva roky později byl v obci založen sbor dobrovolných hasičů. Do 15 let od založení měl sbor již i ruční stříkačku a vůz pro dopravu hasičů tažený koňmi. V obci byla vybudována požární nádrž a konstrukce na sušení hadic. Hasiči se v Bílencích starali také o společenský a kulturní život. Roku 1882 bylo na místní školu přistavěno patro. Škola tu mívala 80-130 žáků z Bílenců i Voděrad.

V roce 1914 do života obce zasáhla první světová válka. Po válce koupila zdejší velkostatek česká rodina Kubovičů, od nich pak majetek získala v roce 1930 rodina Karlova. V roce 1926 byla do vsi zavedena elektřina, o dva roky později tu bylo zahájeno autobusové spojení. Při sčítání lidu v roce 1930 žilo v Bílencích z celkových 519 obyvatel 72 Čechů. V obci tehdy stálo 91 domů. Českých obyvatel v Bílencích po válce pomalu přibývalo, roku 1937 tu byla nakonec otevřena také jednotřídní česká škola. Ve stejném roce, u příležitosti 60. výročí svého založení, získali místní hasiči novou motorovou stříkačku.

Před druhou světovou válkou pracoval v obci kovář, sedlář, krejčí, švec, dále tu byli 2 řezníci, 2 holiči, trafika, mandl, 4 obchody se smíšeným zbožím (jeden s pekárnou), velká restaurace se sálem a menší hostinec s řeznictvím. Po Mnichovu byly Bílence obsazeny německou armádou. Průběh války se v obci od ostatních měst a obcí nijak nelišil. Na začátku roku 1945 se i tady začali objevovat uprchlíci před frontou. K večeru dne 8. května 1945 přes Bílence ustupovala směrem na Lažany obsluha německých děl a vzápětí za nimi od Všestud přijely ruské tanky. Na jaře a v létě roku 1946 proběhl odsun zdejších německých obyvatel.

Život se po válce pozvolna vrátil do starých kolejí. V lednu roku 1946 začalo vyučování v místní škole. Docházelo sem celkem 21 dětí z Bílenců, Voděrad i Škrle. Později byla škola rozšířena na dvojtřídku. V 50. letech bylo v obci založeno JZD, ale protože neprosperovalo, bylo na začátku 60. rozpuštěno a ve vsi začala hospodařit provozovna státního statku. Později tu bylo zřízeno ředitelství státních statků. Na počátku 60. let vstoupil na scénu místního kulturního života amatérský divadelní soubor, který vedl ředitel zdejší školy. Při statku pak v roce 1973 vznikla tělocvičná jednota s oddílem v kopané.

Při územní reorganizaci v roce 1960 byla k Bílencům připojena Škrle. Roku 1972 došlo k rekonstrukci veřejného osvětlení. V roce 1978 bylo ukončeno vyučování ve zdejší škole. Od

září děti začaly dojíždět do školy v Údlících. Budova školy byla následně upravena na kanceláře národního výboru a lidovou knihovnu. Od poloviny 80. let byl život v obci ovlivněn omezením výstavby v důsledku plánované výsypky Velemyšleves, která měla způsobit zánik celé obce. Tento plán však byla naštěstí zrušen. Bílence se roku 1993 přihlásily k „Programu obnovy vesnice“ a získaly tak dotace na různé úpravy – např. opravu hřbitovů v Bílencích a Škrli, opravu kulturního domu ve Škrli, bílenecké radnice i obecních komunikací. V roce 2000 byla v obci také dokončena výstavba sportovního areálu a proběhla tu i oprava zdejšího kostela. K roku 2001 měly Bílence celkem 49 obydlených a 14 neobydlených domů, žilo zde na 77 obyvatel.

Historie obce Voděrady

První písemná zmínka o Voděradech pochází z roku 1229. Název vsi je slovanského původu a odvíjí se buď od jména Voděrad – tedy ves lidí Voděradovy rodiny, nebo od označení vsi lidí, starajících se o vodu. V průběhu staletí se tento název prakticky neměnil – 1229 de Wodihrade, 1362 Wodyehrad, 1524 z Voděhrad, 1720 Wodert, 1846 Woděrady a německy Wodierad.

K roku 1362 se váže první zpráva o zdejší tvrzi, obklopené vodním příkopem, která stávala jihovýchodně od vsi. V letech 1362–1372 tvrz spolu s celou vsí patřila Litoltovi z Moravěvsi. Roku 1387 je jako její majitel uváděn vladyka Bořita ze Pšovlk, který Voděrady držel nejméně do roku 1401. Celé 15. století se zde majitelé poměrně rychle střídali, až je nakonec roku 1495 získal Jindřich z Vřesovic a na Voděradech. Po celé 16. století pak ves patřila rodu Sataněřů z Drahonic. Roku 1593 Voděrady koupila Magdaléna Lobkovicová ze Salmu. Hned v roce 1597 je však získal Václav ml. Hochhauser z Hochhausu. Jeho syn Václav majetek roku 1613 prodal Anně Hruškové z Března, rozené z Hochhausu.

Od 17. století byly Voděrady po náboženské stránce připojeny do právě zřízené litoměřické diecéze. Roku 1629 prodaly dcery Anny Hruškové ves Pavlovi Michnovi z Vacínova, který Voděrady připojil k Bílencům. S nimi pak ves sdílela své osudy až do roku 1738, kdy obě vesnice koupil Jindřich kníže z Auersperku a připojil je ke svému panství Červený Hrádek. Během třicetileté války zdejší tvrz zpustla a již nikdy nebyla obnovena. Válka poznamenala i samotnou ves. Záznamy ve Voděradech před válkou uvádějí 2 sedláky a 14 chalupníků, po válce tu však zůstal již jen jeden sedlák a z chalup zůstalo obydlených pouze pět. K roku 1748 ve vsi uvádí Tereziánský katastr mlýn. Záznam hovoří také o jedné židovské rodině, která tu provozovala koželužskou živnost spolu s prodejem dobytka, plátna, peří a řemenů.

V polovině 19. století je ve vsi vedle mlýna uváděn také ovčín a šenk. Roku 1880 byl ve Voděradech založen samostatný sbor dobrovolných hasičů. Na přelomu 19. a 20. století byla na zdejší návsi postavena kaple. Až do roku 1924 žilo ve Voděradech pouze německé obyvatelstvo. Postupně sem však začaly přicházet i české rodiny. V roce 1926 byla do vsi zavedena elektřina. Na začátku 30. let 20. století byl proveden výkop studny, která měla pomoci řešit dlouholeté problémy místních obyvatel s pitnou vodou. Vodovodu se lidé

dočkali až na konci 60. let. Před rokem 1945 se 12 zdejších rodin živilo zemědělstvím. Ze zbývajících 10 rodin se 2 muži živilo jako řemeslníci, 5 bylo stavebními dělníky, 2 horníky a jeden pracoval v průmyslu.

Po záboru pohraničí Německem odešli voděradští Češi do vnitrozemí. Krátce po vypuknutí druhé světové války museli narukovat do zbraně první muži a v květnu 1940 plakáty ve Voděradech oznamovaly prvního mrtvého vojáka. Místo mužů, kteří odešli na frontu, byli do vsi přivezeni váleční zajatci. Voděrady během války zažily také bombardování – a to hned dvakrát. Poprvé při náletu na Most v roce 1944 a podruhé v noci ze 14. na 15. 2. 1945, kdy tu byly zasaženy 3 usedlosti, z toho i hospoda. V té době byly ve Voděradech již i němečtí uprchlíci přes frontou. Konec války vsi přinesl podvečer 8. 5. 1945, kdy sem přijely první ruské tanky. V létě roku 1946 pak následoval odsun německého obyvatelstva.

Po válce začala místní kaplička postupně chátrat, v roce 1994 však byla opravena a znovu vysvěcena. Rok předtím již byl také opraven starý Ovčí most, určený původně ke zbourání. K roku 2001 ve Voděradech žilo celkem 24 obyvatel v sedmi domech. Kromě nich tu byly ještě 3 rekreační objekty.

Historie obce Škrle

Území Škrle patřilo již od 12. století k rozsáhlému panství rýzmburských Hrabšiců a po nich, pravděpodobně od roku 1207, k nově založenému cisterciáckému klášteru v Oseku. O názvu vsi existuje více teorií. Jedna název odvozuje od přezdívky škrla, tedy skrblík, jiná teorie tvrdí, že jméno vsi vychází ze slovesa skrlý, skrlá ves, což by znamenalo zaniklou ves. Tato teorie však není příliš pravděpodobná, Škrle totiž nikdy nezanikla.

Dnes Škrle leží mimo hlavní cesty, ale v minulosti jimi procházely staré cesty z Chomutova přes Louny do Prahy a z Mostu do Žatce. Roku 1341 opat oseckého kláštera se souhlasem krále Jana Lucemburského povýšil oppidum Škrle na město. Královo privilegium je přitom první dochovanou historickou zmínkou o vsi. Součástí privilegia bylo povolení trhů a měšťané si dále mohli své město opevnit, jak budou považovat za vhodné. Také řemesla tu mohla být vykonávána stejně jako v ostatních městech království.

Roku 1436 zastavil císař Zikmund Škrli se dvorem a několika dalšími vesnicemi Hanuši Henigarovi, jeho potomci tu pak byli zástavními pány až do konce 15. století. Je možné, že v těchto dobách už ve vsi stávala tvrz. Ta je však písemně doložena až k roku 1621. S jistotou však můžeme tvrdit, že v této době zde již stál kostel sv. Jakuba Většího. Od roku 1525 až do správní reformy v polovině 19. století Škrle s malou přestávkou patřila znovu oseckému klášteru a byla dokonce centrem jeho statku. Zajímavá je zmínka z roku 1564, podle které se u Škrle vybíralo clo.

V letech 1620 a 1621 byla ves v držení Bohuslava ml. z Michalovic. Ten se však zapojil do stavovského povstání, za což mu byl po porážce stavů zabaven veškerý majetek a Bohuslav skončil na popravišti. Škrle pak byla opět vrácena oseckému klášteru. Během následující třicetileté války zanikla zdejší tvrz, ves sama však podle dochovaných zpráv

válkou příliš neutrpěla. Podle berní ruly tu k roku 1654 žilo 5 sedláků a 11 chalupníků. Tereziánský katastr z roku 1748 ve vsi pracovali 2 ševci, krejčí, panský ovčák, 5 nádeníků a 4 podruzi, z nichž jeden byl kovářem, druhý obecním pastýřem a zbylí dva také podruhy. Zápis v obci dále uvádí 2 mlýny a ve vsi zmiňuje i dům preláta oseckého kláštera.

V 18. století postavili cisterciáci na místě bývalé tvrze malý barokní zámek s opatskou kaplí. V zámečku začalo být postupem let málo místa, proto roku 1841 došlo k jeho rozšíření o další čtyři průčelní osy. V roce 1875, kdy již byla Škrle samostatnou obcí, byl zámeček obcí od kláštera odkoupen a byla v něm zřízena místní škola. V polovině 19. století žilo ve Škrli 196 obyvatel ve 46 domech. Zápis z roku 1866 nás informuje o pohromě, která ves postihla. Tehdy zde při nákaze cholery zahynulo 16 obyvatel. Ze záznamů se pak dozvídáme i o dalších pohromách, které zdejší lid postihly, většinou se naštěstí jednalo o špatné počasí spojené s neúrodou, které již neměly tragické následky. Zpráva z roku 1893 je mnohem veselejší, tehdy byl ve vsi založen sbor dobrovolných hasičů. V 19. století začalo být na katastru Škrle dobýváno uhlí, ovšem jen ve velmi malém množství. Místní velkostatek byl ve 20. letech 20. století rozdělen a rozprodán.

Druhá světová válka měla ve Škrli mnohem dramatičtější průběh než v sousedních obcích. Na konci války ves totiž obsadilo vojsko SS, které se zde také bránilo postupujícím sovětským tankům, což si vyžádalo škody jak na majetku, tak i na životech. Po odsunu německého obyvatelstva klesl počet zdejších obyvatel z 270 na 181. V roce 1955 bylo ve Škrli založeno jednotné zemědělské družstvo, již dříve tu svou činnost vykonávalo také strojní zemědělské družstvo. JZD však bylo nakonec v roce 1963 zrušeno a jeho majetek převeden do Státního statku Bílence. Ve vsi v této době docházelo k postupnému snižování počtu obyvatel. K roku 1970 jich tak zde žilo již jenom 146.

Roku 1960 Škrle ztratila svoji samostatnost, když byla připojena k obci Bílence. V roce 1963 tu bylo založeno myslivecké sdružení. To se staralo nejenom o myslivecké práce, ale pomáhalo obci také na různých akcích, pořádaných obcí. Myslivecké sdružení je ve vsi dodnes a každoročně pro zdejší občany pořádá taneční zábavu. Stejně jako Bílence, také Škrle ochromilo v 80. letech vyhlášení stavební uzávěry vyhlášené v důsledku plánované Velemyšlevské výsypky. Po zrušení tohoto plánu zde mohlo konečně dojít k úpravám a opravám.

Zdejší zámeček tak byl opraven a dnes slouží jako kulturní dům. V současnosti vesnice ještě nemá kanalizaci ani plynovod, ale byla tu již provedena kabelizace telekomunikačního vedení. Zásobování obyvatel základními potravinami je vyřešeno 3x týdně prodejem v buňce. Severozápadně od obce se nachází zajímavá lokalita Slanisko, která je navržena na přírodní památku, aby byly chráněny ohrožené rostliny, které se zde vyskytují. K roku 2001 ve Škrli žilo 78 obyvatel v patnácti domech.